

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2020. március 3.*

„Előzetes döntéshozatal – Fogyasztóvédelem – 93/13/EGK irányelv – A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek – Jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés – Változó kamatláb – A takarékpénztárak jelzálog-fedezetű kölcsönein alapuló referenciamutató – Jogszabályi vagy közigazgatási rendelkezésből eredő mutató – Az ilyen feltétel eladó vagy szolgáltató általi egyoldalú beillesztése – Az átláthatósági követelmény nemzeti bíróság általi vizsgálata – A feltétel tisztességtelen jellege megállapításának következményei”

A C-125/18. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelona (barcelonai 38. számú elsőfokú bíróság, Spanyolország) a Bírósághoz 2018. február 16-én érkezett, ugyanazon a napon hozott határozatával terjesztett elő a

Marc Gómez del Moral Guasch

és

a **Bankia SA**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: K. Lenaerts elnök, R. Silva de Lapuerta elnökhelyettes, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, E. Regan, M. Safjan és S. Rodin (előadó) tanácselnökök, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, D. Šváby, F. Biltgen, K. Jürimäe és C. Lycourgos bírák,

főtanácsnok: M. Szpunar,

hivatalvezető: L. Carrasco Marco tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2019. február 25-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- Gómez del Moral Guasch képviselőjében J. M. Erasquin Vázquez, A. Benavente Antolín, M. Ortiz Pérez és S. Moreno de Lamo abogados,

* Az eljárás nyelve: spanyol.

- a Bankia SA képviselőjében R. Fernández-Aceytuno Sáenz de Santamaría, F. Manzanedo González, M. Muñoz García Liñán, V. Rodríguez de Vera Casado, L. Briones Bori és A. Fernández García abogados,
- a spanyol kormány képviselőjében M. J. García-Valdecasas Dorrego és J. Rodríguez de la Rúa Puig, meghatalmazotti minőségben,
- az Egyesült Királyság kormánya képviselőjében S. Brandon, meghatalmazotti minőségben, segítője: A. Howard barrister,
- az Európai Bizottság képviselőjében N. Ruiz García, J. Baquero Cruz és C. Valero, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2019. szeptember 10-i tárgyaláson történt meghallgatását követően, meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.; a továbbiakban: irányelv) és különösen ezen irányelv 1. cikke (2) bekezdésének, 4. cikke (2) bekezdésének, 6. cikke (1) bekezdésének, 7. cikke (1) bekezdésének és 8. cikkének értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelmet a Marc Gómez del Moral Guasch és a Bankia SA között létrejött jelzálog-fedezettű kölcsönszerződésben foglalt, változó és ügyleti kamatlábra vonatkozó feltétel tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 A 93/13 irányelv huszonnegyedik preambulumbekkezdése kimondja, hogy „a tagállamok bíróságainak és közigazgatási szerveinek megfelelő és hatékony eszközökkel kell rendelkezniük ahhoz, hogy megszüntessék a fogyasztókkal kötött szerződésekben a tisztességtelen feltételek alkalmazását”.

- 4 Ezen irányelv 1. cikkének (2) bekezdése így rendelkezik:

„Azok a feltételek, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy [az Európai Unió] aláíró [helyesen: az aláírói], különösen a fuvarozás területén, nem tartoznak az ebben az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá.”

- 5 Az említett irányelv 4. cikke így rendelkezik:

„(1) A 7. cikk sérelme nélkül, egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére, vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ. [helyesen: A 7. cikk sérelme nélkül valamely szerződési feltétel tisztességtelen voltát, a szerződés tárgyát képező áruk vagy

szolgáltatások természetének figyelembevételével kell megítélni, tekintettel – a szerződéskötés időpontjára vonatkoztatva – a szerződéskötést kísérő valamennyi körülményre, valamint e szerződés vagy más olyan szerződés összes többi feltételére, amelytől e szerződés függ.]

(2) A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.”

6 Ugyanezen irányelv 5. cikke értelmében:

„Olyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel, vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak [helyesen: feltételeknek mindig világosnak] és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó. [...]”

7 A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

8 Ezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.”

9 Az említett irányelv 8. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A tagállamok az ezen irányelv által szabályozott területen elfogadhatnak vagy hatályban tarthatnak a Szerződéssel összhangban lévő szigorúbb rendelkezéseket annak érdekében, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak.”

10 A 93/13 irányelv melléklete, amely tartalmazza azoknak a feltételek ne kimerítő felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők, a következőképpen szól:

„(1) Azok a feltételek, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy:

[...]

l) előírják, hogy az áruk vagy szolgáltatások árának meghatározása a szállítás időpontjában történik, vagy engedélyezik az áru eladójának vagy a szolgáltatás nyújtójának, hogy egyoldalúan megemlje az árakat, mindkét esetben anélkül, hogy ennek megfelelő jogot biztosítanának a fogyasztó számára a szerződés felmondására abban az esetben, ha a megemelt ár lényegesen magasabb annál, mint amiben a szerződés megkötésekor megállapodtak;

[...]

2. A g), j) és l) pontok hatálya

[...]

- c) A g), j) és l) pont nem alkalmazható a következő ügyletekre:
- olyan tranzakciók, amelyek olyan átruházható értékpapírokra, pénzügyi eszközökre és más termékekre vagy szolgáltatásokra vonatkoznak, amelyek ára értéktőzsdei, árindex, vagy pénzügyi árfolyam-ingadozásokhoz kapcsolódik, amelyek alakulására az eladó vagy szolgáltató nem képes befolyást gyakorolni;
- [...]
- d) Az l) pont nem akadályozza árindexálási záradékok alkalmazását, amennyiben azok megengedettek és az árváltoztatási módszerről egyértelmű leírás áll rendelkezésre.”

A spanyol jog

- 11 A Código Civil (polgári törvénykönyv) 1303. cikke a következőképpen rendelkezik:
- „A kötelezettség semmisnek nyilvánítása esetén a szerződő felek kötelesek egymásnak visszaadni a szerződés tárgyát képező dolgokat azok hasznaival, illetve az árat a kamatokkal együtt, az alábbi cikkeken meghatározott esetek kivételével.”
- 12 Az 1995. október 27-i miniszteri rendelettel (a BOE 1995. november 1-jei 261. száma, 31794. o.) módosított, 1994. május 5-i Orden del Ministerio de la Presidencia, sobre transparencia de las condiciones financieras de los préstamos hipotecarios (a jelzálog-fedezett kölcsönök pénzügyi feltételeinek átláthatóságáról szóló, miniszterelnökségi rendelet, a BOE 1994. május 11-i 112. száma, 14444. o.; a továbbiakban: 1994. május 5-i rendelet) második kiegészítő rendelkezése a következő volt:
- „A Banco de España a [Dirección General del Tesoro y Política Financiera (általános kincstári és pénzügyi politikai igazgatóság, Spanyolország)] jelentése alapján körlevél útján meghatározza azon hivatalos referenciamutatókat vagy -kamatlábakat, amelyeket az 1.1. cikkben említett jogalanyok a változó kamatozású jelzálog-fedezett kölcsönökre alkalmazhatnak, és rendszeresen közzéteszi azok értékét.”
- 13 A 2007. november 16-i Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (a fogyasztók és felhasználók védelméről szóló általános törvény és egyéb kiegészítő törvények egységes szerkezetbe foglalt szövegének elfogadásáról szóló 1/2007. sz. királyi törvényerejű rendelet, a BOE 2007. november 30-i 287. száma, 49181. o.; a továbbiakban: 1/2007 királyi törvényerejű rendelet) „A fogyasztók és felhasználók alapvető jogai” című 8. cikke a következőképpen rendelkezik:
- „A fogyasztók és a felhasználók alapvető jogai a következők:
- [...]
- b) Jogos gazdasági és szociális érdekeik védelme; különösen a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlattal és a tisztességtelen feltételek szerződésbe foglalásával szemben.
- [...]”
- 14 A 1/2007. sz. királyi törvényerejű rendeletnek „A szerződéskötést megelőző tájékoztatás” című 60. cikke szerint:
- „(1) A fogyasztót vagy a felhasználót az ilyen típusú szerződés vagy ajánlat mindaddig nem köti, amíg a kereskedő egyértelmű és érthető módon nem nyújt a fogyasztónak a szerződés főbb jellemzőire, különösen annak jogi és gazdasági feltételeire vonatkozóan lényeges, helytálló és kielégítő tájékoztatást.

[...]

- 15 A 1/2007. sz. királyi törvényerejű rendeletnek „Az egyedileg meg nem tárgyalt feltételekre vonatkozó követelmények” című 80. cikke értelmében:

„(1) A fogyasztókkal, illetve felhasználókkal kötött, egyedileg meg nem tárgyalt feltételeket alkalmazó szerződésekben – beleértve a közigazgatási szervek, valamint a hozzájuk tartozó szervezetek és vállalkozások között létrejött szerződéseket is –, ezeknek a feltételeknek meg kell felelniük az alábbi követelményeknek:

[...]

- c) a jóhiszeműség és a felek kötelezettségei közötti megfelelő egyensúly, ami mindenképpen kizárja a tisztességtelen feltételek alkalmazását.

[...]

- 16 A 1/2007. sz. királyi törvényerejű rendeletnek „A tisztességtelen feltételek fogalma” című 82. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Tisztességtelen feltételnek minősül minden olyan, egyedileg meg nem tárgyalt rendelkezés és minden olyan, kifejezetten jóvá nem hagyott gyakorlat, amely a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó, illetve a felhasználó rovására.

[...]

- 17 A 2011. október 28-i Orden EHA/2899/2011 de transparencia y protección del cliente de servicios bancarios (az átláthatóságról és a banki szolgáltatásokat igénybevevő ügyfelek védelméről szóló EHA/2899/2011 miniszteri rendelet, a BOE 2011. október 29-i 261. száma, 113242. o.) „Hivatalos kamatláb” című 27. cikke (1) bekezdésének a) pontja a következőket írja elő:

„(1) A következő hivatalos kamatlábak havonta közzétételre kerülnek annak érdekében, hogy azokat a hitelintézetek a jelen miniszteri rendeletben megállapított feltételeknek megfelelően alkalmazzák:

- a) a spanyolországi hitelintézetek által lakáscélú ingatlan piaci áron történő megszerzése céljából három évet meghaladó időtartamra nyújtott jelzálog-fedezettű kölcsönökre vonatkozó átlagos kamatláb.”

- 18 A 2013. szeptember 27-i Ley 14/2013 de apoyo a los emprendedores y su internacionalización (a vállalkozások és azok nemzetközivé válásának támogatásáról szóló 14/2013. sz. törvény, a BOE 2013. szeptember 28-i 233. száma, 78787. o.) a tizenötödik kiegészítő rendelkezésében előírja, hogy az e rendelkezés (1) bekezdésében említett, megszűnő kamatlábakat – amelynek mutatója a spanyol takarékpénztári jelzálog-fedezettű kölcsönök átlagos kamatlábán (a továbbiakban: a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH) alapul – a szerződésben meghatározott helyettesítő referencia-kamatláb vagy -mutató váltja fel, és hogy a szerződésben meghatározott helyettesítő kamatláb hiányában, a helyettesítő kamatláb a „»spanyolországi hitelintézetektől piaci áron történő ingatlanvétel céljából több mint hároméves futamidőre felvett jelzálog-fedezettű kölcsönökre vonatkozó átlagos kamatláb« megjelölésű hivatalos kamatláb, amelyre a megszűnő kamatláb és a fent említett kamatláb közötti eltérések számtani átlagának megfelelő, a szerződés megkötésének időpontja és a kamatláb tényleges helyettesítésének időpontja között rendelkezésre álló információk alapján kiszámított különbözetet kell alkalmazni”.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 19 2001. július 19-én M. Gómez del Moral Guasch a Bankia jogelődjével, egy pénzügyintézetrel, 132 222,66 euró összegű, lakáscélú ingatlanszerzés finanszírozására irányuló jelzálog-fedezetű kölcsönszerződést kötött.
- 20 E szerződés „Változó kamatláb” című 3a. pontjában szereplő feltétele alapján a fogyasztó által fizetendő változó kamatláb a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH-től függően változik (a továbbiakban: vitatott feltétel). E vitatott feltétel szövege a következő:
- „A kikötött kamatlábat a szerződés aláírásának időpontjától kezdődően félévente kell meghatározni, az első félévben pedig a harmadik pénzügyi feltételben foglalt kamatlábat kell alkalmazni. Az ezt követő félévek esetében a takarékpénztáraktól piaci áron történő lakáscélú ingatlanszerzés céljából több mint hároméves futamidőre felvett, jelzálog-fedezetű kölcsönökre vonatkozó, a felülvizsgálat idején hatályos átlagos kamatlábat kell alkalmazni, amelynek negyed százalékpontonra kerekített és 0,25 százalékponttal növelt mértékét a Banco de España a változó kamatozású, ingatlanszerzés céljára szolgáló jelzálog-fedezetű kölcsönök tekintetében a Boletín Oficial del Estadóban hivatalosan és rendszeres időközönként közzéteszi.”
- 21 M. Gómez del Moral Guasch keresetet nyújtott be a Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelonához (barcelonai 38. sz. elsőfokú bíróság, Spanyolország) többek között aziránt, hogy e feltétel állítólagos tisztességtelen jellege miatt e bíróság állapítsa meg annak semmisségét.
- 22 A kérdést előterjesztő bíróság mindenekelőtt megjegyzi, hogy a jelzálog-fedezetű kölcsön változó kamatainak a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH alapján történő indexálása kevésbé kedvező, mint e kamatoknak az európai bankközi referencia-kamatláb (a továbbiakban: Euribor-mutató) középértéke alapján történő indexálása, amely utóbbit a Spanyolországban kötött jelzálog-fedezetű kölcsönök 90%-ában alkalmazzák. A spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH alkalmazása kölcsönönként 18 000 eurótól 21 000 euróig terjedő többletköltséggel jár.
- 23 A kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi továbbá, hogy azon tény következtében, hogy a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH szabályozott mutató, a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében előírt kivételt akkor is alkalmazni kell, ha e mutatónak a kölcsönszerződés felei általi kikötése e szerződés valamely feltételének alkalmazásából ered.
- 24 A kérdést előterjesztő bíróság ezenkívül arra keresi a választ, hogy a fogyasztót tájékoztatni kell-e a referenciamutató számítási módjáról, valamint e mutató múltbeli alakulásáról annak érdekében, hogy a fogyasztó értékeltetni tudja a felvett kölcsön pénzügyi költségét. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy az ezen irányelvben előírtnál magasabb szintű fogyasztóvédelem biztosítása érdekében a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből eredő kivételt nem ültették át a spanyol jogrendbe.
- 25 A kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy a vitatott feltételnek az uniós joggal való összeegyeztethetlensége esetén az Euribor-mutatónak a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH-val való helyettesítése vagy kizárólag a kölcsönvett összeg kamatfizetés nélküli visszafizetése összeegyeztethető-e a 93/13 irányelvvvel.
- 26 E körülmények között a Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelona (barcelonai 38. sz. elsőfokú bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:
- „1) [A spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH-nak] bírósági felülvizsgálat alá kell-e tartoznia, azaz kell-e vizsgálni, hogy az a fogyasztó számára érthető-e, anélkül, hogy akadályt jelentene az, hogy azt jogszabályi vagy közigazgatási rendelkezések szabályozzák, mivel nem minősül a 93/13 irányelv

1. cikkének (2) bekezdésében előírt valamelyik esetnek, hiszen nem kötelező erejű rendelkezésről van szó, hanem az eladó vagy szolgáltató ezt a változó és ügyleti kamatot opcionálisan foglalja a szerződésbe?
- 2) a) A 93/13 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének megfelelően – amelyet a [spanyol] jogrendbe nem ültettek át – ellentétes-e a 93/13 irányelvvel és annak 8. cikkével az, hogy egy spanyol bíróság az ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdésére hivatkozik, és azt alkalmazza, noha a [spanyol] jogrend[be] e rendelkezést a jogalkotó szándékosan nem ültette át, mivel teljes körű védelmet kívánt meghatározni valamennyi olyan feltétel tekintetében, amelyet az eladó vagy szolgáltató a fogyasztókkal kötött szerződésbe illeszthet, ideértve azokat a feltételeket is, amelyek a szerződés elsődleges tárgyát érintik, akkor is, ha azokat világosan és érthetően fogalmazták meg?
- 2) b) Mindenesetre szükséges-e a következő tényekről, adatokról vagy azok valamelyikéről tájékoztatást adni vagy azokat közzétenni a lényeges feltétel, konkrétan [a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó] IRPH megértése céljából?
- i) Magyarázatot adni arról, hogy hogyan határozták meg a referencia-kamatlábát, azaz tájékoztatást adni arról, hogy ez a mutató magában foglalja a nominális kamattal kapcsolatos díjakat és egyéb költségeket, hogy egy egyszerű, nem súlyozott átlagról van szó, hogy az eladónak vagy szolgáltatónak tudnia kellett és tájékoztatást kellett adnia arról, hogy negatív különbözetet kellett alkalmaznia, valamint hogy a szolgáltatott adatok nem nyilvánosak a másik, gyakran előforduló [Euribor-mutatóhoz] képest;
- ii) Magyarázatot adni arról, hogy ez a mutató a múltban hogyan alakult és a jövőben hogyan alakulhat, továbbá tájékoztatást adni, valamint közzétenni azokat a grafikonokat, amelyek világosan és érthetően magyarázzák el a fogyasztónak ezen speciális kamatláb alakulását az [Euribor-mutatóhoz] képest, amely a jelzálog-fedezett kölcsönök esetében szokásosan alkalmazott kamatláb.
- 2) c) Amennyiben továbbá az Európai Unió Bírósága megállapítja, hogy a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy megvizsgálja a szerződési feltételek tisztességtelen jellegét, és abból a nemzeti jogának megfelelően levonja az összes következtetést, a Bíróságnak azt a kérdést kell feltenni, hogy a mindezekre vonatkozó tájékoztatás hiánya nem eredményezi-e a feltétel megértésének hiányát amiatt, hogy az nem világos az átlagos fogyasztó számára – a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése –, vagy azt, hogy a tájékoztatás elmulasztása tisztességtelen bánásmódot jelent az eladó vagy szolgáltató részéről, és hogy ennél fogva, ha a fogyasztót megfelelően tájékoztatták volna, nem fogadta volna el az általa felvett kölcsön esetében [a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó] IRPH alkalmazását?
- 3) [A spanyol takarékpénztárakra vonatkozó] IRPH semmisségének megállapítása esetén megállapodás hiányában, illetve ha ez utóbbi a fogyasztó számára hátrányosabb, a következő két következmény közül melyik egyeztethető össze a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével és 7. cikkének (1) bekezdésével?
- i) A szerződés kiegészítése valamely szokásos helyettesítő mutató, az [Euribor-mutató] alkalmazásával, mivel az eladónak vagy szolgáltatónak minősülő pénzügyi intézmény javára szóló kamathoz alapvetően kötődő szerződésről van szó.
- ii) A kamat alkalmazásának mellőzése, aminek következtében a kölcsönvevőnek vagy adósnak egyedül az a kötelezettsége marad fenn, hogy a kölcsön tőkeösszegét a szerződésben megállapított határidőn belül visszafizesse.”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

- 27 Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a nemzeti bíróságok és a Bíróság között az EUMSZ 267. cikkkel bevezetett együttműködési eljárás keretében a Bíróság feladata, hogy a nemzeti bíróságnak az előtte folyamatban lévő ügy eldöntéséhez hasznos választ adjon. Ennek érdekében adott esetben a Bíróságnak át kell fogalmaznia a feltett kérdéseket (2018. augusztus 7-i Smith ítélet, C-122/17, EU:C:2018:631, 34. pont).
- 28 E tekintetben kétségtelen, hogy az első kérdés a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH-ra vonatkozik. Mindazonáltal annak érdekében, hogy a kérdést előterjesztő bíróság számára hasznos választ lehessen adni, e kérdést úgy kell értelmezni, hogy azzal e bíróság azt kívánja megtudni, hogy a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy nem tartozik ezen irányelv hatálya alá a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató között létrejött jelzálog-fedezettű kölcsönszerződés azon feltétele, amely előírja, hogy a kölcsönre alkalmazandó kamatláb a nemzeti szabályozásban előírt azon hivatalos referenciamutatók egyikén alapul, amelyeket a hitelintézetek a jelzálog-fedezettű kölcsönszerződésekre alkalmazhatnak.
- 29 E rendelkezés szerint azok a szerződési feltételek, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket tükröznek, nem tartoznak az ebben a 93/13 irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá.
- 30 Az említett rendelkezés ily módon e feltételeknek a 93/13 irányelv hatálya alóli kizárását vezeti be, amely kizáró szabályt szigorúan kell értelmezni (lásd ebben az értelemben: 2017. szeptember 20-i Andriuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 27. és 31. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 31 E kizáró szabály két feltétel fennállását feltételezi: egyrészt a szerződési feltételnek törvényi vagy rendeleti rendelkezést kell tükröznie, másrészt e rendelkezésnek kötelező érvényűnek kell lennie (2014. szeptember 10-i Kušionová ítélet, C-34/13, EU:C:2014:2189, 78. pont; 2017. szeptember 20-i Andriuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 28. pont).
- 32 Annak megállapítása érdekében, hogy e feltételek teljesülnek-e, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az érintett szerződési feltétel a nemzeti jog olyan rendelkezéseit tükrözi-e, amelyek a szerződő felek között választásuktól függetlenül kötelező jelleggel alkalmazandók, vagy olyan diszpozitív rendelkezéseket, amelyek automatikusan, vagyis a felek között e tekintetben fennálló eltérő megállapodás hiányában alkalmazandók (2013. március 21-i RWE Vertrieb ítélet, C-92/11, EU:C:2013:180, 26. pont; 2014. szeptember 10-i Kušionová ítélet, C-34/13, EU:C:2014:2189, 79. pont; 2017. szeptember 20-i Andriuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 29. és 30. pont).
- 33 A jelen ügyben az alapügyre alkalmazandó nemzeti szabályozásnak a kérdést előterjesztő bíróság általi ismertetéséből az következik, hogy e szabályozás nem tartalmazott arra vonatkozó kötelezettséget, hogy a jelzálog-fedezettű kölcsönszerződésekben foglalt díjazási feltételekben előírják az 1990. szeptember 7-i circular 8/1990 del Banco de España, a entidades de crédito sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela (a Banco de España hitelintézetekhez intézett 8/1990. sz. körlevele a műveletek átláthatóságáról és az ügyfelek védelméről, a BOE 1990. szeptember 20-i 226. száma, 27498. o.; a továbbiakban: 8/1990. sz. körlevél) jelen ügyre alkalmazandó változatában szereplő hat hivatalos mutató egyikének alkalmazását.

- 34 E tekintetben, amint arra lényegében a főtanácsnok az indítványának 78–83. pontjában rámutatott, úgy tűnik, és ezt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia, hogy az 1994. május 5-i rendelet a változó kamatozású kölcsönök esetében nem írta elő hivatalos referenciamutató alkalmazását – a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH-t is beleértve –, hanem azon feltételek megállapítására szorított, amelyeknek „referenciamutatóknak vagy -kamatlábaknak” meg kell felelniük ahhoz, hogy azokat a hitelintézetek felhasználhassák.
- 35 Következésképpen, a kérdést előterjesztő bíróság esetleges vizsgálataira is figyelemmel, a Bankiának – amint az az 1994. május 5-i rendelet II. melléklete 3a. pontjának d) alpontjából következik – lehetősége volt arra, hogy a változó kamatlábat „bármely más módon [határozza meg], feltéve, hogy [ez a mód] egyértelmű, konkrét és a hitelfelvevő számára érthető és a jogszabályoknak megfelelő”.
- 36 Következésképpen a vitatott feltételben az alapügy tárgyát képező szerződés keretében fizetendő kamatok kiszámítása céljából a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH-ra való hivatkozás nem valamely – a jelen ítélet 31. és 32. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlat értelmében vett – kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezésből következik. E feltétel tehát – és ezt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia – a 93/13 irányelv hatálya alá tartozik.
- 37 Ebből következik, hogy az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy ezen irányelv hatálya alá tartozik a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató között létrejött jelzálog-fedezett kölcsönszerződés azon feltétele, amely előírja, hogy a kölcsönre alkalmazandó kamatláb a nemzeti szabályozásban előírt azon hivatalos referenciamutatók egyikén alapul, amelyeket a hitelintézetek a jelzálog-fedezett kölcsönszerződésekre alkalmazhatnak, ha ez a nemzeti szabályozás nem írja elő sem e mutatónak e felek választásától független, kötelező alkalmazását, sem annak automatikus, azaz ugyanezen felek között e tekintetben fennálló eltérő megállapodás hiányában történő alkalmazását.

A második kérdés a) pontjáról

- 38 Második kérdésének a) pontjával a kérdést előterjesztő arra keresi a választ, hogy a 93/13 irányelvet és különösen annak 8. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes, hogy valamely tagállam bírósága ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdését abból a célból alkalmazza, hogy mellőzze a szerződés elsődleges tárgyát érintő, világosan és érthetően megfogalmazott szerződési feltétel esetleges tisztességtelen jellegének vizsgálatát, ha a nemzeti jogalkotó ez utóbbi rendelkezést nem ültette át nemzeti jogrendjébe.
- 39 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szereplő, a második kérdésre vonatkozó magyarázatokból mindazonáltal kitűnik, hogy e kérdés első részében a kérdést előterjesztő bíróság közelebbről arra keresi a választ, hogy a nemzeti bíróság még a 93/13 irányelv 4. cikke (2) bekezdése belső jogba való átültetésének hiányában is vizsgálhatja, hogy a vitatott feltételhez hasonló feltétel megfelel-e az átláthatóság ezen irányelvben előírt követelményének.
- 40 A jelen ügyben elöljáróban meg kell állapítani, hogy a kérdést előterjesztő bíróság a második kérdés a) pontját abból az előfeltevésből kiindulva tette fel, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését nem ültették át a spanyol jogrendbe.
- 41 A Bankia és a spanyol kormány azt állítja, hogy a Tribunal Supremo (legfelsőbb bíróság, Spanyolország) a 2012. június 18-i 406/2012. sz. ítéletében (ES:TS:2012:5966) és a 2013. május 9-i 241/2013. sz. ítéletében (ES:TS:2013:1916) rámutatott arra, hogy a spanyol jogalkotó a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését az 1998. április 13-i Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación (az általános szerződési feltételekről szóló 7/1998 törvény, a BOE 1998. április 14-i 89. száma, 12304. o.) ültette át a nemzeti jogba. Ezekből az ítéletekből először is az következik, hogy az „szolgáltatások és ellenszolgáltatások megfelelő egyensúlya” kifejezést, amely a 93/13 irányelv elfogadását megelőző

spanyol szabályozásban szerepelt, a „jogok és kötelezettségek közötti jelentős egyensúlyhiány” kifejezés váltotta fel annak érdekében, hogy korlátozzák a szerződési feltétel esetlegesen tisztességtelen jellegére vonatkozó felülvizsgálatot, másodsor, hogy az ár és a szolgáltatások tulajdonképpeni egyensúlya nem képezheti felülvizsgálat tárgyát, harmadszor pedig, hogy noha a szerződés lényeges elemei ki vannak véve az érdemi vizsgálat alól, azok vizsgálhatók a szerződésbe foglalásra és az átláthatóságra vonatkozó kritériumok alapján.

- 42 Tekintettel azonban a jelen ítélet 39. pontjában a második kérdés a) pontjának hatályára vonatkozó megállapításra, nem szükséges határozni a 93/13 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének a spanyol jogrendbe történő tényleges átültetéséről.
- 43 Emlékeztetni kell ugyanis arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a 93/13 irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapul, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát (lásd különösen: 2010. június 3-i *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* ítélet, C-484/08, EU:C:2010:309, 27. pont; 2019. március 26-i *Abanca Corporación Bancaria és Bankia* ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 49. pont).
- 44 E hátrányos helyzetre tekintettel a 93/13 irányelv olyan rendszer létrehozatalára kötelezi a tagállamokat, amely biztosítja, hogy minden, egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel vizsgálható legyen az esetlegesen tisztességtelen jellegének megítélése céljából. Ennek keretében a nemzeti bíróság feladata, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében és 5. cikkében megállapított szempontokat figyelembe véve meghatározza, hogy az adott tényállás körülményeire tekintettel egy ilyen feltétel megfelel-e a jóhiszeműség, az egyensúly és az átláthatóság ezen irányelvben támasztott követelményének (lásd ebben az értelemben: 2013. március 21-i *RWE Vertrieb* ítélet, C-92/11, EU:C:2013:180, 42–48. pont; 2014. április 30-i *Kásler és Káslerné Rábai* ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 40. pont; 2019. március 26-i *Abanca Corporación Bancaria és Bankia* ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 50. pont).
- 45 A 93/13 irányelv 8. cikkével együttesen értelmezett 4. cikkének (2) bekezdése mindazonáltal lehetővé teszi a tagállamoknak, hogy az ezen irányelvet átültető jogszabályaikban előírják, hogy a „tisztességtelen jelleg [...] megítélése” nem vonatkozik az e rendelkezésben említett feltételekre, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek (lásd ebben az értelemben: 2010. június 3-i *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* ítélet, C-484/08, EU:C:2010:309, 32. pont; 2014. április 30-i *Kásler és Káslerné Rábai* ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 41. pont).
- 46 A Bíróság ezenkívül hangsúlyozta, hogy a világos és érthető megfogalmazás ugyanezen követelménye szerepel a 93/13 irányelv 5. cikkében, amely előírja, hogy a szerződési feltételeknek „mindig” meg kell felelniük e követelménynek (lásd ebben az értelemben: 2014. április 30-i *Kásler és Káslerné Rábai* ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 67. és 68. pont; 2017. szeptember 20-i *Andriuc és társai* ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 43. pont). Ebből következik, hogy az irányelvet mindenképpen alkalmazni kell, ideértve azt az esetet is, amikor valamely feltétel az említett irányelv 4. cikke (2) bekezdésének hatálya alá tartozik, és még akkor is, ha az érintett tagállam nem ültette át e rendelkezést. E követelmény nem korlátozható kizárólag a szerződési feltételek alaki és nyelvtani szempontból érthető jellegére (2014. április 30-i *Kásler és Káslerné Rábai* ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 71. pont).
- 47 A második kérdés a) pontjára tehát azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelvet, és különösen a 4. cikkének (2) bekezdését és 8. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a tagállami bíróság köteles megvizsgálni a szerződés elsődleges tárgyára vonatkozó szerződési feltétel világos és érthető jellegét, méghozzá függetlenül attól, hogy ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdését átültették-e ezen tagállam jogrendjébe.

A második kérdés b) és c) pontjáról

- 48 Második kérdésének b) és c) pontjával a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a 93/13 irányelvet, és különösen a 4. cikkének (2) bekezdését és 5. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy a jelzálog-fedezett kölcsönszerződés keretében a változó kamatlábat meghatározó szerződési feltétel átláthatóságára vonatkozó követelmény tiszteletben tartása érdekében, amelynek számítási módját az átlagos fogyasztó számára összetettnek kell tekinteni, az eladónak vagy szolgáltatónak közölnie kell a fogyasztóval azon mutató számítási módjára vonatkozó információkat, amely alapján az említett kamatlábat kiszámítják, továbbá azokat az információkat, amelyek e mutató múltbeli alakulására, és valószínű jövőbeli alakulására vonatkoznak.
- 49 E tekintetben, amint arra a főtanácsnok az indítványának 106–109. pontjában rámutatott, a Bíróságnak az átláthatóság követelményére vonatkozó állandó ítélkezési gyakorlata szerint a fogyasztó számára alapvető jelentőséggel bír, hogy a szerződéskötést megelőzően tájékoztatást kapjon a szerződési feltételekről és a szerződéskötés következményeiről. Többek között ezen információk alapján dönti el a fogyasztó, hogy az eladóval vagy szolgáltatóval – az általa előzetesen meghatározott feltételeket elfogadva – szerződéses kapcsolatba lép-e (2013. március 21-i RWE Vertrieb ítélet, C-92/11, EU:C:2013:180, 44. pont; 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 70. pont; 2016. december 21-i Gutiérrez Naranjo és társai ítélet, C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980, 50. pont; 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 48. pont).
- 50 Ebből következik, hogy – amint azt a jelen ítélet a 46. pontjában már megállapította – a szerződési feltételek átláthatóságának a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből és 5. cikkéből eredő követelménye nem korlátozható kizárólag a feltételek alaki és nyelvtani szempontból érthető jellegére. Mivel az említett irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapul, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van többek között az információs szintje tekintetében, a szerződési feltételek világos és érthető megfogalmazásának, következképpen az átláthatóságnak az ugyanebben az irányelvben előírt e követelményét kiterjesztő módon kell értelmezni (2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 71. és 72. pont; 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 44. pont).
- 51 Mivel olyan feltételről van szó, amely valamely jelzálog-fedezett kölcsönszerződés keretében e kölcsön – változó kamatláb alapján számított kamat formájában történő – díjazásáról rendelkezik, e követelményt úgy kell értelmezni, hogy az nemcsak azt írja elő, hogy az érintett feltétel alaki és nyelvtani szempontból érthető legyen a fogyasztó számára, hanem azt is lehetővé kell tennie, hogy a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó megértse e kamatláb számítási módjának konkrét működését, és így pontos és érthető kritériumok alapján értékelje az ilyen feltételnek a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, potenciálisan jelentős gazdasági következményeit (lásd ebben az értelemben és analógia útján: 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 75. pont; 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 51. pont).
- 52 Mivel a Bíróság hatásköre kizárólag az uniós jogi rendelkezések, a jelen esetben a 93/13 irányelv értelmezésére terjed ki (lásd ebben az értelemben: 2013. március 21-i RWE Vertrieb ítélet, C-92/11, EU:C:2013:180, 48. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat), kizárólag a kérdést előterjesztő bíróság feladata az e tekintetben szükséges vizsgálatok elvégzése valamennyi releváns ténybeli elem tekintetében, amelyek között szerepel a hitelező által a kölcsönszerződés megkötése során közzétett reklám és tájékoztatás (2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 74. pont; 2015. február 26-i Matei ítélet, C-143/13, EU:C:2015:127, 75. pont; 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 46. pont). Konkrétabban, a nemzeti bíróságnak a szerződéskötést övező körülmények összességének figyelembevételkor meg kell vizsgálnia, hogy a szóban forgó ügyben tájékoztatták-e a fogyasztót a kötelezettségvállalását esetlegesen befolyásoló valamennyi olyan tényezőről, amely révén felmérheti különösen az általa felvett kölcsön

teljes költségét. E vizsgálat során meghatározó szerepe van egyrészt annak, hogy a feltételek világosak és érthetőek-e ahhoz, hogy azok a jelen ítélet 51. pontjában leírt átlagos fogyasztó számára lehetővé teszik az ilyen költség felmérését, másrészt annak a körülménynek, hogy a hitelszerződés nem tesz említést az e szerződés tárgyát képező áruk és szolgáltatások jellegénél fogva elengedhetetlennek tekintett információkról (2017. szeptember 20-i Andriuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 47. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

- 53 A jelen ítélet 51. pontjában szereplőhöz hasonló feltételt illetően, amely olyan változó kamatlábra hivatkozik, amelynek pontos értékét egy hitelmegállapodásban e megállapodás teljes időtartamára nem lehet meghatározni, meg kell állapítani, hogy amint azt a főtanácsnok az indítványának 122. és 123. pontjában megjegyezte, e vizsgálat szempontjából releváns az a körülmény, hogy a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH számítására vonatkozó főbb elemek könnyen hozzáférhetőek voltak valamennyi, jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés megkötését tervező személy számára, hiszen ezek az elemek szerepelnek a Boletín Oficial del Estadóban közzétett 8/1990. sz. körlevélben. E körülmény ugyanis lehetővé tette az észszerűen figyelmes és körültekintő fogyasztó számára annak megértését, hogy e mutatót a lakáscélú ingatlanszerzésre irányuló, három évet meghaladó futamidejű jelzálog-fedezetű kölcsönök átlagos kamatlába alapján számították ki – amely tehát magában foglalta az ezen intézmények által alkalmazott átlagos árrést és költségeket –, továbbá, hogy a szóban forgó, jelzálog-fedezetű kölcsönszerződésben az említett mutatót negyed százalékpontra kerekítették, amelyhez még hozzáadódik a 0,25%-os különbözet.
- 54 A vitatott feltétel átlátható jellegének értékelése szempontjából az a körülmény is releváns, hogy az alapügyben szóban forgó szerződés megkötésének időpontjában hatályos nemzeti szabályozás szerint a hitelintézetek kötelesek voltak tájékoztatni a fogyasztókat a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH-nak a kölcsönszerződések megkötését megelőző két naptári évben bekövetkezett alakulásáról, valamint az utolsó rendelkezésre álló értékről. Az ilyen információk alkalmasak arra is, hogy objektív iránymutatást nyújtsanak a fogyasztó számára az ilyen mutató alkalmazásából eredő gazdasági következményekről, és hasznos összehasonlítási pontot jelentenek a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH-on alapuló változó kamatláb kiszámítása és más kamatláb-számítási képletek között.
- 55 A kérdést előterjesztő bíróságnak tehát meg kell vizsgálnia, hogy az alapügy tárgyát képező szerződés megkötése során a Bankia ténylegesen tiszteletben tartotta-e a nemzeti szabályozás által előírt valamennyi tájékoztatási kötelezettséget.
- 56 A fenti megfontolásokra tekintettel a második kérdés b) és c) pontjára azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelvet, és különösen a 4. cikkének (2) bekezdését és 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés keretében változó kamatlábat meghatározó szerződési feltétel átláthatóságára vonatkozó követelmény tiszteletben tartása érdekében e feltételnek nemcsak alaki és nyelvtani szempontból kell érthetőnek lennie, hanem azt is lehetővé kell tennie, hogy a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó megértse e kamatláb számítási módjának konkrét működését, és így pontos és érthető kritériumok alapján értékelje az ilyen feltételnek a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, potenciálisan jelentős gazdasági következményeit. A nemzeti bíróság által e tekintetben elvégzendő értékelés szempontjából különösen releváns tényezőnek minősül egyrészt az a körülmény, hogy az e kamatláb kiszámítására vonatkozó fő elemek – az említett kamatláb számítási módjának közzététele folytán – könnyen hozzáférhetőek minden olyan személy számára, aki jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés megkötését tervezi, másrészt pedig az ugyanezen kamatláb kiszámításának alapjául szolgáló mutató múltbeli alakulására vonatkozó információk rendelkezésre bocsátása.

A harmadik kérdésről

- 57 Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes, ha a kölcsön változó kamatainak kiszámításához referenciamutatót meghatározó tisztességtelen szerződési feltétel semmissége esetén, és a felek közötti ellenkező megállapodás hiányában a nemzeti bíróság e mutatót jogszabályon alapuló mutatóval helyettesíti, vagy a kölcsönvevőt arra kötelezi, hogy a kölcsönvett tőkeösszeget az említett szerződésben előírt határidőn belül, a kamatok megfizetése nélkül fizesse vissza.
- 58 Először is emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével összhangban a nemzeti bíróságok feladata, hogy a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazását mellőzzék annak érdekében, hogy azok ne váltsanak ki kötelező joghatásokat a fogyasztó vonatkozásában, kivéve, ha a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazásának mellőzését a fogyasztó ellenzi (lásd ebben az értelemben: 2009. június 4-i Pannon GSM ítélet, C-243/08, EU:C:2009:350, 35. pont; 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10, EU:C:2012:349, 65. pont; 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 52. pont).
- 59 Továbbá a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint, ha a nemzeti bíróság megállapítja az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel semmisségét, a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti jogszabály, amely lehetővé teszi a nemzeti bíróság számára, hogy e szerződést e feltétel tartalmának módosítása útján kiegészítse (2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10, EU:C:2012:349, 73. pont; 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 77. pont; 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 53. pont).
- 60 Ennélfogva, ha a nemzeti bíróság jogosult lenne arra, hogy az ilyen szerződésben foglalt tisztességtelen feltételek tartalmát módosítsa, e lehetőség sérthetné a 93/13 irányelv 7. cikke által elérni kívánt hosszú távú célt. E lehetőség ugyanis hozzájárulna annak a visszatartó erőnek a megszüntetéséhez, amely az eladók vagy szolgáltatók tekintetében jelentkezik az ilyen tisztességtelen feltételeknek a fogyasztók vonatkozásában való pusztán és egyszerű alkalmazhatatlansága következtében, mivel az eladók vagy szolgáltatók továbbra is alkalmazni próbálnák az említett feltételeket annak tudatában, hogy még ha azok érvénytelenségét meg is állapítanák, a szerződést a nemzeti bíróság a szükséges mértékben továbbra is kiegészíthetné oly módon, hogy az említett eladók vagy szolgáltatók érdekei biztosítottak legyenek (2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10, EU:C:2012:349, 69. pont; 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 79. pont; 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 54. pont).
- 61 A Bíróság mindazonáltal már kimondta, hogy olyan helyzetben, amelyben a szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződés valamely tisztességtelen feltétel elhagyása esetén nem maradhat fenn, a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes az, hogy a nemzeti bíróság a szerződések jogára vonatkozó elvek alkalmazásával a tisztességtelen feltételt elhagyja, és azt a nemzeti jog valamely kiegészítő rendelkezésével helyettesítse olyan helyzetekben, amelyekben a tisztességtelen feltétel érvénytelenségének kimondása miatt a bíróságnak a teljes szerződés semmisségét kellene megállapítania, és ezzel a fogyasztót különösen hátrányos következményeknek tenné ki, és ily módon a fogyasztót büntetné (lásd ebben az értelemben: 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 80–84. pont; 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 56. és 64. pont; 2019. október 3-i Dziubak ítélet, C-260/18, EU:C:2019:819, 48. pont).
- 62 E tekintetben a Bíróság megállapította, hogy az ilyen helyettesítés a 93/13 irányelv céljára tekintettel teljes mértékben igazolt. Ez ugyanis megfelel a 93/13 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének, mivel e rendelkezés arra irányul, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által

megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse, nem pedig arra, hogy a tisztességtelen feltételeket tartalmazó valamennyi szerződést semmissé nyilvánítsák (lásd ebben az értelemben: 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 81. és 82. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 57. pont).

- 63 Ha olyan helyzetben, mint amilyen a jelen ítélet 58. pontjában szerepel, nem volna megengedett a tisztességtelen feltételnek a nemzeti jog valamely kiegészítő rendelkezésével való helyettesítése, és a bíróságnak a teljes szerződés semmisségét kellene megállapítania, a fogyasztót különösen hátrányos következményeknek tenné ki, és ily módon a szerződés semmisségéből eredő visszatartó erő veszélybe kerülne. A kölcsönszerződést illetően ugyanis az ilyen semmissé nyilvánításnak főszabály szerint az a következménye, hogy a részletekben megfizetendő fennmaradó kölcsönösszeg azonnal esedékessé válik, ami azzal a kockázattal jár, hogy meghaladja a fogyasztó pénzügyi képességeit, és ezért jobban bünteti őt, mint a hitelezőt, amely ennek következtében lehetséges, hogy nem lesz annak elkerülésére ösztönözve, hogy ilyen feltételeket illesszen az általa kínált szerződésekbe (lásd ebben az értelemben: 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 83. és 84. pont; 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 58. pont).
- 64 Ennélfogva meg kell állapítani, hogy abban a helyzetben, amelyben az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés nem maradhat fenn az olyan tisztességtelen feltétel elhagyása esetén, amely a kölcsönre alkalmazandó változó kamatláb számításának jogszabályon alapuló mutatójára utal, a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését nem lehet úgy értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha a nemzeti bíróság a szerződés semmisségének elkerülése érdekében e feltételt a nemzeti jogban kiegészítő jelleggel előírt mutatóval helyettesíti, ha a szerződés semmisségének kimondása a fogyasztót különösen hátrányos következményeknek tenné ki (lásd analógia útján: 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 59. pont).
- 65 A jelen ügyben a vitatott feltétel előírja, hogy a változó kamatlábat a spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH alapján kell kiszámítani. Mindazonáltal a Bíróság rendelkezésére álló iratokból kitűnik, hogy e jogszabályon alapuló, a 8/1990. sz. körlevélben előírt mutató helyébe a 2013. szeptember 27-i 14/2013. sz. törvény tizenötödik kiegészítő rendelkezése értelmében a spanyol kormány által „kiegészítőnek” minősített, helyettesítő mutató lépett. E kiegészítő rendelkezés ugyanis – és ezt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia – a szerződő felek közötti eltérő megállapodás hiányában e helyettesítő mutató alkalmazását írja elő.
- 66 Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság – abban az esetben, ha meg kellene állapítania először is, hogy a vitatott feltétel tisztességtelen jellegű, másodszor, hogy az alapügyben szóban forgó jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés e feltétel nélkül nem maradhat fenn, és harmadszor, hogy e szerződés semmisségének megállapítása az alapeljárás felperesét különösen hátrányos következményeknek tenné ki – jogosult lenne az említett feltételt a 2013. szeptember 27-i 14/2013. sz. törvényben meghatározott helyettesítő mutatóval felváltani, amennyiben azt a nemzeti jog alapján kiegészítő jellegűnek lehet tekinteni.
- 67 A harmadik kérdésre tehát azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes, ha a kölcsön változó kamatainak kiszámításához referenciamutatót meghatározó tisztességtelen szerződési feltétel semmissége esetén a nemzeti bíróság e mutatót – a szerződés felei közötti ellentétes megállapodás hiányában alkalmazandó – jogszabályon alapuló mutatóval helyettesíti, amennyiben az érintett jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés az említett tisztességtelen feltétel elhagyása esetén nem maradhat fenn, és ha a teljes szerződés semmisségének megállapítása a fogyasztót különösen hátrányos következményeknek tenné ki.

A jelen ítélet időbeli joghatásainak korlátozása iránti kérelemről

- 68 Mivel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdést úgy fogalmazták meg, hogy az a „spanyol takarékpénztárakra vonatkozó IRPH semmisségének” esetére vonatkozzon, a spanyol kormány a Bírósághoz benyújtott írásbeli és szóbeli észrevételeiben azt kérte, hogy a Bíróság korlátozza ítéletének időbeli hatályát. Rá kell mutatni, hogy a spanyol kormány kérelme azon az eshetőségen alapul, amikor a vitatott feltételhez hasonló szerződési feltétel semmissége esetén a kölcsönszerződés kamatfizetési kötelezettség nélkül fennmaradna.
- 69 Amint arra a jelen ítélet 52. pontja emlékeztet, a Bíróság hatásköre kizárólag az uniós jog rendelkezéseinek, a jelen esetben a 93/13 irányelvnek az értelmezésére vonatkozik.
- 70 Márpedig az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésre adott válaszból kitűnik, hogy a vitatott feltételhez hasonló feltétel semmissége esetén a nemzeti bíróság a jelen ítélet 67. pontjában felidézett feltételek mellett jogosult arra, hogy a feltételben szereplő mutatót a szerződő felek ellentétes megállapodása hiányában alkalmazandó jogszabályon alapuló mutatóval helyettesítse.
- 71 E körülmények között az ilyen feltétel esetleges semmisségének az egyes bankokra és a bankrendszer egészére gyakorolt pénzügyi következményeit nem lehet meghatározni kizárólag az uniós jognak a Bíróság által a jelen ügyben adott értelmezése alapján (lásd analógia útján: 2013. március 21-i RWE Vertrieb ítélet, C-92/11, EU:C:2013:180, 60. és 61. pont).
- 72 Ebből következően a jelen ítélet időbeli hatályát nem szükséges korlátozni.

A költségekről

- 73 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 1. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy ezen irányelv hatálya alá tartozik a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató között létrejött jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés azon feltétele, amely előírja, hogy a kölcsönre alkalmazandó kamatláb a nemzeti szabályozásban előírt azon hivatalos referenciamutatók egyikén alapul, amelyeket a hitelintézetek a jelzálog-fedezetű kölcsönszerződésekre alkalmazhatnak, ha ez a nemzeti szabályozás nem írja elő sem e mutatónak a felek választásától független, kötelező alkalmazását, sem annak automatikus, azaz ugyanezen felek között e tekintetben fennálló, eltérő megállapodás hiányában történő alkalmazását.**
- 2) **A 93/13 irányelvet, és különösen a 4. cikkének (2) bekezdését és 8. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a tagállami bíróság köteles megvizsgálni a szerződés elsődleges tárgyára vonatkozó szerződési feltétel világos és érthető jellegét, méghozzá függetlenül attól, hogy ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdését átültették-e ezen tagállam jogrendjébe.**
- 3) **A 93/13 irányelvet, és különösen a 4. cikkének (2) bekezdését és 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés keretében változó kamatlábat meghatározó szerződési feltétel átláthatóságára vonatkozó követelmény tiszteletben tartása érdekében e feltételnek nemcsak alaki és nyelvtani szempontból kell érthetőnek lennie, hanem azt is lehetővé kell tennie, hogy a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő,**

átlagos fogyasztó megértse e kamatláb számítási módjának konkrét működését, és így pontos és érthető kritériumok alapján értékelje az ilyen feltételnek a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, potenciálisan jelentős gazdasági következményeit. A nemzeti bíróság által e tekintetben elvégzendő értékelés szempontjából különösen releváns tényezőnek minősül egyrészt az a körülmény, hogy az e kamatláb kiszámítására vonatkozó fő elemek – az említett kamatláb számítási módjának közzététele folytán – könnyen hozzáférhetőek minden olyan személy számára, aki jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés megkötését tervezi, másrészt pedig az ugyanezen kamatláb kiszámításának alapjául szolgáló mutató múltbeli alakulására vonatkozó információk rendelkezésre bocsátása.

- 4) A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes, ha a kölcsön változó kamatainak kiszámításához referenciamutatót meghatározó tisztességtelen szerződési feltétel semmissége esetén a nemzeti bíróság e mutatót – a szerződés felei közötti ellentétes megállapodás hiányában alkalmazandó – jogszabályon alapuló mutatóval helyettesíti, amennyiben az érintett jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés az említett tisztességtelen feltétel elhagyása esetén nem maradhat fenn, és ha a teljes szerződés semmisségének megállapítása a fogyasztót különösen hátrányos következményeknek tenné ki.

Aláírások